

Rakouská republika je středoevropský stát, který sousedí s devíti zeměmi. Ty jsou na různém stupni ekonomického, politického, bezpečnostního a sociálního rozvoje, což samozřejmě klade značné nároky na rozvoj vztahů v bilaterálním, ale i multilaterálním rozměru. Názory na realizaci regionální zahraniční a bezpečnostní politiky často ovlivňují i domácí politickou scénu a napomáhají její polarizaci. Rakouská republika je členem Evropské unie, není ale členským státem Severoatlantické aliance. Tato skutečnost určitým způsobem limituje prosazování její velmi aktivní středoevropské bezpečnostní a obranné politiky, zejména z pohledu ostatních sousedů. Např. „konkurentem“ rakouského projektu regionálního partnerství se může zdát být spolupráce zemí visehrádské skupiny či budování společných vojenských jednotek atlantických členských států a kandidátů na členství v tomto společenství, jako jsou např. polsko-česko-slovenská brigáda či česko-slovenský prapor, působící v silách KFOR.

Bezpečnostní situace ve střední Evropě

Evropské státy a organizace, spolu se svými transatlantickými spojenci, stále ještě od pádu železné opony hledají a konstruují efektivní systém bezpečnosti, který by respektoval koexistenci různých bezpečnostních a obranných institutů, založených sice na částečně rozdílných, ale v zásadě slučitelných a doplňujících se principech.

Postupně se vykrystalizovaly různé úrovně transatlantické, evropské, potažmo středoevropské bezpečnosti. Fundamentální jsou první dvě zmíněné roviny. V období studené války byly dostatečně prověřeny, bipolárně rozdělenou Evropu přežily a zachovaly si svůj *raison d'être*. Zejména základní atlantické principy se ukázaly jako trvalé také proto, že našly svou odezvu právě v regionu střední a východní Evropy, ať již přímým vstupem konkrétních zemí do Severoatlantické aliance nebo participací na koaličním projektu Partnerství pro mír.

K bezpečnosti, event. obraně střední Evropy má co říci každá její země. Ať již je členem NATO nebo EU, či teprve usiluje o vstup do těchto organizací. Její příspěvek k bezpečnostní situaci je dán především vnitropolitickou a ekonomickou úrovní a jejím chováním do zahraničí. Pokud je domácí situace stabilní a vyvíjí se transparentně, vyzařuje stát jistotu do spletitých mezinárodních vztahů. Pokud je vnitřní situace nestabilní, či dokonce v úpadku, ocitají se sousední země pod tlakem, neboť musejí neustále sledovat a vyhodnocovat poměry v krizové zemi a ohrazovat se proti potenciálním či skutečným rizikům. Svědectvím toho je situace v okolí teritoria bývalé Jugoslávie, Albánie, FYROM (bývalá jugoslávská republika Makedonie) či v sousedství Ruska a Ukrajiny. Vnitřní politika těchto zemí se rozhodně neubírá v dimenzích transparentnosti.

Z hlediska střední Evropy rizika v současnosti aktuálně málo pravděpodobná jsou rozsáhlá diverzní činnost, hrozba agrese a vojenské napadení. Trvale vysoce aktuálními riziky – mnohdy se kryjí i s šířící geograficky pojatými – jsou živelní katastrofy, průmyslové a ekologické havárie, vznik a šíření epidemií. Rizika, která mohou za zvláště nepříznivých kombinací přerůst v hrozby, jsou podle doposud platné Bezpečnostní strategie ČR a Vojenské strategie ČR narušení standardních mezinárodních ekonomických vztahů, přerušení toku strategických komodit, surovin a informací, rozsáhlé migrační vlny, které by mohly přerůst do násilné činnosti migrantů, akce subjektů cizí moci proti osobám a majetku na území třetího státu, např. jako „trest“ za účast státu v mezinárodních vojenských misích. Dále je to ohrožení základních hodnot demokracie a svobody občanů v jiných zemích v takovém rozsahu a charakteru, že působí proti bezpečnosti mezinárodního prostředí. Rizikem zůstává mezinárodní organizovaný zločin, ve kterém prim hraje pašování a prodej drog. Zvýšeným rizikem pro střední Evropu jsou jednotlivé teroristické akce, resp. po 11. září 2001 globální terorismus.

Rakousko podobně jako Česká republika patří do střední Evropy. Obě země nemají jinou alternativu. Se svými sousedy, resp. dalšími státy v regionu koexistují a musejí s nimi spolupracovat ve smyslu likvidace nebo eliminace společných rizik a ohrožení. A to bez ohledu na atlantickou příslušnost nebo členství v Evropské unii. Všechny země středoevropského teritoria mají objektivně stejný zájem na mírovém a prosperujícím regionu, i na dobrých bilaterálních vztazích. Jsou propojeny společnou historií, tu více, tu méně příznivější, tradicemi, kulturou, personálními vazbami. Mají možná více společného, než se někteří jejich oficiální představitelé domnívají. Jsou na podobném stupni rozvoje. Pravda, z něho se poněkud vymykají hospodářství dnešního Německa a Rakouska. To však není žádná překážka ke spolupráci, a především ne ve sféře bezpečnosti a obrany. Dnešní, třeba i vojenské investice kteréhokoliv státu do této spolupráce představují dividendy pro ně samé, ať již budou nebo nebudou v NATO či v EU. Prostor pro intenzivnější militární spolupráci ve středoevropském prostoru je třeba hledat tam, kde např. Evropská unie nemá prozatím výraznější kompetence – v oblasti zbrojní kooperace, vytváření takzvaných *security* či *defence community* nebo v mezinárodní obranné komunikaci.

Středoevropský prostor má svou určitou identitu. Některé, v posledním období diskutované problémy, jedněmi zeměmi akcentované a druhými odmítané, samozřejmě vzájemně spolupráci nenapomáhají. Jde o to, aby se nestaly pravidlem, ale ponaučením. Není také, z dlouhodobějšího hlediska, až tolik důležité, kdo a které země hrají nebo chtějí hrát úlohu parciálních bezpečnostních či obranných iniciátorů nebo koordinátorů ve střední Evropě. To je až druhořadé. Na prvním místě stojí identifikace společných zájmů a poté oslovení veřejnosti. Čím dříve budou občany jednotlivých zemí reálné společné projekty vnímány, tím více budou efektivnější. Bezpečnostní a obranná středoevropská spolupráce v kvalitativně jiné Evropě rozhodně nepozbude smysluplnosti.

Zahraniční a bezpečnostní politika Rakouska

Pád železné opony znamenal pro Rakousko stejně jako pro další státy střední Evropy přehodnocení dosavadních pozic v bezpečnostní a obranné teorii a praxi. Rakouská zahraniční politika byla počátkem 80. let celkem jasně vymezena tzv. *aktivní neutralitou*, tj. velice potřebnou zprostředkovatelskou a sanitární rolí v evropské a světové politice. Po dohodě stran vládní koalice se Rakousko začalo výrazněji orientovat na Evropské společenství.

V první polovině 90. let se v rakouské politice uplatňovaly retrospektivní tendence a byla organizována pomoc reformním zemím střední a východní Evropy. Rakousko uznalo samostatné Slovinsko a Chorvatsko, velmi pozitivně je oceňováno organizování setkání, seminářů a konferencí s historickým, politologickým, bezpečnostním a obranným obsahem pro partnery z postkomunistických zemí. Poté, co se Rakousko stalo v roce 1995 členem Evropské unie, však došlo k určitým změnám v chápání a uplatňování zahraniční politiky v Rakousku, zejména v ekonomickém vztahu k partnerům ve střední Evropě, který vede až k defenzivnímu přístupu k středoevropskému regionu.

Ke konci 90. let mezi prvořadé cíle v rakouské zahraniční politice patřilo zajištění bezpečnosti země, evropská integrace a regionální středoevropská spolupráce. Současná rizika a hrozby se definují podobně jako v ČR a dalších zemích regionu. Po připojení se Rakouska k programu Partnerství pro mír byla v Götzendorfu u Vídně vybudována výcviková základna pro tento projekt. V rámci Euro-atlantické rady Partnerství se Rakousko podílí na politickém dialogu o všech relevantních bezpečnostních otázkách. Rakouská vláda začalo mít také zájem na aktivnější účasti při tvorbě tzv. společné zahraniční a bezpečnostní politiky EU a na postupném začleňování země do existujících obranných struktur, především v duchu plnění tzv. petersberských úkolů Evropské unie. Na potřebnosti přiblížení k NATO se současní koaliční partneři Rakouská lidová strana (ÖVP) a Svobodná strana Rakouska (FPÖ) principiálně shodli.

V souladu s prioritami vlády v oblasti zahraniční a bezpečnostní politiky ve druhé polovině 90. let, ale také jako důsledek přizvání Česka, Maďarska a Polska do NATO iniciovalo Rakousko vytvoření regionálního středoevropského uskupení na podporu mírových operací (*CENCOOP - Central European Cooperation in Peace Support Operations*). V březnu 1998 podepsalo účast v tomto společenství Maďarsko, Rakousko, Rumunsko, Slovensko, Slovinsko, o rok později s právy zakládajícího člena také Švýcarsko (po zvážení svých reálných možností při vyčleňování jednotek do mezinárodních uskupení a intenzivní přípravy na plnění úkolů v NATO Česká republika účast v CENCOOP neakceptovala). V loňském roce byly redefinovány některé úkoly tohoto obranného regionálního uskupení, které budou patrně znovu prověřovány v roce 2003, kdy převezme po Slovinsku prezidentství v uskupení Rakousko.

Po vytvoření CENCOOP dalším transparentním vstřícným krokem Rakouska ke spolupráci ve střední Evropě je koncepce regionálního (původně strategického) partnerství. Jejím smyslem je posílení významu tohoto teritoria v Evropské unii a později realizace konkrétních projektů Rakouska, České republiky, Maďarska, Polska, Slovenska a Slovinska k prosazení ekonomických, politických a bezpečnostních zájmů. Regionální partnerství prozatím pouze naznačuje možné směry vývoje. Např. v oblasti vojenské doposud žádný významnější bezprostřední impuls učiněn nebyl. Příčin je zřejmě více. Probíhající reformy ministerstev obrany a ozbrojených sil ve všech zemích střední Evropy, zaměření vojenské spolupráce na NATO a EU a plnění závazků v těchto organizacích, včetně vyčleňování konkrétních vojenských kontingentů. Diskutuje se rovněž o současné nezbytnosti nové koncepce regionální bezpečnosti a v této souvislosti také o dostatečnosti dosavadních bilaterálních vztahů a multilaterálních vojenských akcí, řízených a prováděných na základě mandátů OSN, OBSE, NATO a EU. (Česko v současnosti upřednostňuje kooperaci v rámci tzv. V4, tj. ČR, Polska, Maďarska a Slovenska, která má dlouhodobější tradici, navíc již ověřenou v praxi.)

Nad rámec regionální spolupráce sahá nasazení jednotek rakouského Bundesheeru v mírových operacích v zahraničí. Např. vojenský kontingent v síle více než sedm set vojáků

operuje v KFOR, na Golanských výšinách se angažuje Rakousko již od roku 1974, nyní téměř pět sty osobami. Desítky rakouských důstojníků působí v krizových oblastech na celém světě ve funkcích vojenských pozorovatelů.

Rakousko-česká vojenská spolupráce

Bilaterální česko-rakouské vojenské vztahy byly od počátku velmi dynamické, kvalitní a po velkých státech NATO, Polsku a Slovensku také nejrozšířenější. Rakouská strana se zasloužila zejména o pomoc při jazykovém a odborném vzdělávání, výměně zkušeností v oblasti mezinárodní a bezpečnostně-obranné politiky, v rozvoji přeshraniční spolupráce. K částečnému omezení kontaktů došlo po vstupu ČR do NATO, kdy obecně se její bilaterální vojenské vztahy staly logicky ekonomičtějšími na úkor plnění českých závazků v Alianci. Nepodařilo se udržet pravidelná jednání ministrů obrany, poslední se uskutečnilo v září 1998 v Rakousku. V loňském roce se uskutečnila setkání na úrovni ředitelů Národních úřadů pro vyzbrojování a představitelů Národních kodifikačních úřadů. Současný stav dvoustranné vojenské spolupráce zabezpečuje potřebnou kooperaci, lze jej však dále racionalizovat a rozvíjet.

Podle „Ujednání mezi federálním ministerstvem obrany České a Slovenské Federativní republiky a spolkovým ministerstvem obrany Rakouské republiky o spolupráci mezi ozbrojenými silami obou zemí“ z roku 1992 předmětem společného zájmu jsou realizace závěrů OBSE a úkolů OSN k udržení míru, obranné doktríny a vojenské otázky bezpečnostní politiky, vojenský výzkum, reciproční účast vojenských pozorovatelů na vojenských cvičeních, organizace a rozvoj ozbrojených sil z hlediska personálního, materiálního a finančního, vojenská výchova a další vzdělávání, vojenský letecký provoz a protivzdušná obrana, vojenská zdravotnická služba, ochrana životního prostředí a pomoc armády při katastrofách. Mezi další oblasti spolupráce patří vojenská geografie, historie vojenství, vojenská hudba a kulturní činnost, vojenský sport a výměnné rekreace. Zvláštní pozornost je věnována přeshraničním stykům konkrétních jednotek a zařízení dislokovaných v blízkosti společné státní hranice.

Aktivita Rakouska, hlavně v regionální bezpečnosti a obranné politice napovídají, že země již přešla od neutrality k solidaritě a současný rakouský status je přesněji označovat jako neúčast ve vojenských uskupeních než jako neutralitu. Dokladem toho je např. iniciativa CENCOOP, projekt regionálního partnerství, zájem na širší participaci v programu Partnerství pro mír či výraznější snahy o konkrétnější přínos ke společné zahraniční a bezpečnostní politice Evropské unie v rámci plnění tzv. petersberských úkolů. Všechny tyto skutečnosti zahrnuje rovněž Nová rakouská bezpečnostní a obranná doktrína z prosince roku 2001.

Příloha

Rakouská obranná politika

(podle Nové rakouské bezpečnostní a obranné doktríny, přijaté Národní radou 12. 12. 2001)

Rakouská obranná politika bude založena na následujících principech:

1. Zajištění obranyschopnosti, která je odvozena z konkrétní vojensko-strategické situace. S konvenčním vojenským napadením, které by ohrozilo existenci Rakouska, se nepočítá. Je potřeba stále zajišťovat schopnost vzdorovat lokálním napadením. To zahrnuje připravenost a další rozvoj všech základních vojenských funkcí na vysoké technologické úrovni.

- Při změně bezpečnostně-politické situace má být tímto potenciálem zajištěna schopnost zkvalitňování obranných sil. Důraz klást na stálou kontrolu vzdušného prostoru v případě potřeby, odrazení subkonvenčních útoků a dalších eventuálních konvenčních ohrožení.
2. Rozvoj a udržení schopnosti podílet se na společné obraně s adekvátní silou, tj. v ekvivalentu divize.
 3. Participovat na celém spektru petersberských úkolů v multinárodním rámci až do síly brigády, resp. jeho ekvivalentu.
 4. Zabezpečení (v co největší míře) ochrany zdraví a života jednotlivých vojáků a jednotek.
 5. Dosažení interoperability pro nasazení jednotek v mírových operacích mimo teritorium Rakouska a pro obranu republiky.
 6. Pokrytí celého vojenského spektra úloh, což může být personálně zvládnuto pouze zachováním všeobecné branné povinnosti. Profil požadavků však vyžaduje postupné zvyšování stupně profesionalizace a podílu dobrovolníků.
 7. Zajištění kapacit pro pomocná nasazení při katastrofách, k pomoci Spolkovému ministerstvu vnitra v případech teroristických ohrožení a k bezpečnostně-politické kontrole hranic a k ochraně objektů.
 8. Stanovení a dosažení cílů pro brannou moc je třeba podrobit stálému procesu kontroly (prověřování).
 9. Využitím možnosti kooperace při vyzbrojování, především v rámci WEAG, dosáhnout synergického efektu, zlevnit získávání výzbroje a umožnit přístup k nejnovějším klíčovým technologiím.
 10. Pro splnění předcházejících národních a mezinárodních úkolů je pro Spolkovou armádu potřebné zajistit nutné rozpočtové, personální a infrastrukturální rámcové podmínky.
 11. Spolkové ministerstvo obrany bude každé dva roky vydávat Bílou knihu (o obraně) s desetiletou perspektivou, ve které bude analyzován stav a požadavky Spolkové armády.
 12. Spolkové ministerstvo obrany bude prosazovat regionální kooperace k dosažení synergií v různých oblastech (CENCOOP, společné zbrojní projekty atd.).
 13. Využívat možnosti spolupráce v rámci projektu Partnerství pro mír. Vedle cvičení a vzdělávání zaměřit pozornost na výzkum, zejména bezpečnostně-politického charakteru.

Zdroj:

Die neue österreichische Sicherheits- und Verteidigungsdoktrin, *Truppendienst* 2/2002, Beilage.

Literatura:

Bezpečnostní strategie ČR. *Vojenské rozhledy* č. 2/1999.

Die neue österreichische Sicherheits- und Verteidigungsdoktrin. *Truppendienst* 1/2002, Beilage.

Rakousko v evropské klatbě. *Mezinárodní politika* č. 6/2000.

REITER, E. *Jahrbuch für internationale Sicherheitspolitik 2001*, Hans Kock Buch- und Offsetdruck GmbH, Bielefeld 2002.

SEIDL, C., VOGEL, R. *Austria, a Country Fit to Fight*. Himberg: Wiener Verlag, 1994.

SVĚŘÁK, A. Cesty k regionální spolupráci v oblasti bezpečnosti a obrany. Přednáška na sympoziu Česká republika - Rakousko, Vídeň 2002.

Ujednání mezi federálním ministerstvem obrany České a Slovenské Federativní republiky a spolkovým ministerstvem obrany Rakouské republiky o spolupráci mezi ozbrojenými silami obou zemí. Praha 1992.

Wörterbuch zur Sicherheitspolitik. Hamburg: Verlag E. S. Mittler & Sohn, 2000.